

Grensten Kirke

<http://www.grenstensogn.dk/>

Kirken

Den nuværende kirke er opført i 1885 og erstattede en romansk kirke af granitkvadre. Denne kirke er formentlig bygget i perioden 1150 - 1200, ligesom de fleste danske landsbykirker. Muligvis har den afløst en trækirke, som vi kender dem fra Norge, men der er ingen danske stavkirker bevaret.

Den tidligere kirke var opført af kløvede granitsten, og sokkelstenene havde skrånkant.

Kirken er opført af hugne granitsten undtagen den vestre del, som er af rå kampesten.

Kirkens længde er 42 alen og 15 tommer. Skibets vidde er 12 alen og 14 tommer. Korets vidde 9 alen og 9 tommer. Højden er henholdsvis 7 alen og 6 alen til taget.

Højkirken er tækket med røde tegl, koret med blyplader.

3 vinduer på sydsiden og 2 på nordsiden, 1 i vestre gavl. Klokken i vestre gavl.

(Fra Liber daticus).

Indvendig har kirken 17 fag bjælkeværk.

En granitbue skiller kor og skib, hvor der findes 29 lukkede stole.

Prædikestolen er oliemalet og prydet

med noget simpelt billedskærerarbejde. Præstens og kirkesangerens stole hver på sin side i koret op til granitbuen.

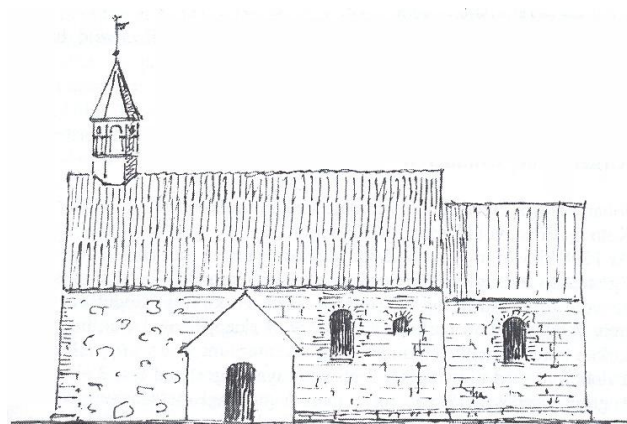
Altertavlen forestiller Kristus på korset med Maria og Johannes ved korsets fod (mådeligt arbejde)

På begge sider af altertavlen er piller med træskærerarbejde.

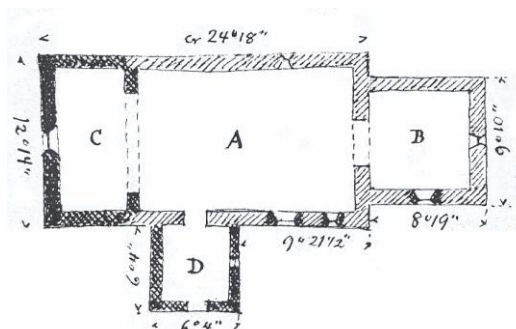
Døbefonten i koret er en udhulet granitblok på granitfod.

(Fra Liber daticus).

Der eksisterer ingen fotografier af den tidligere kirke, og vor viden om kirken stammer fra ældre kilder som synsprotokoller og Liber daticus (præstens kaldsbog). I oktober 2010 fandt Henning Toustrup på Rigsarkivet et brev om et ekstraordinært syn af kirken i august 1880. I dette brev var der en skitse og et grundrids af kirken, og disse er gengivet herunder.

*Den tidligere kirke set fra syd.
Gengivet efter tegning i brev fra august 1880.*

Grundplan af den tidligere kirke.

Gengivet efter tegning i brev fra august 1880.

Ifølge tegningen havde skibet en længde på 24 alen og 12 tommer og en bredde på 12 alen og 14 tommer, mens koret havde en længde på 8 alen og 19 fod og en bredde på 9 alen og 10 fod. Den vestlige del af skibet var opført af kampesten og adskilt fra skibet af en bue, og der har engang været et tårn, der senere blev nedbrudt. Noget tilsvarende kendes fra Helstrup Kirke. Mod syd var der et våbenhus, der var bygget ca. 1844 af røde mursten. Skibet og våbenhuset havde tag af røde teglsten, mens koret var blytækket. Kirken havde altså i mange år intet tårn, men i 1868 bekostede menigheden et spir, idet der blev opført en såkaldt tagrytter mod vest.

I den tidligere kirkes senere år blev kirken efterhånden mere forfalden, og til sidst besluttedes det at nedrive den. Men ifølge gårdejer Thomas Christensens optegnelser fra 21/10 1935 skulle det være sket ved det ordinære provstesyn i sommeren 1884, idet det samtidig blev påbudt sognets

beboere at lade opføre en ny kirke inden udløbet af det påfølgende år.

Beboerne mente, at der var for mange sten i kirken, som man ikke kunne bruge. Og ”dersom der skulle tilføres en ret stor del granit enten fra Bornholm eller fra udlandet, da ville kirken blive betydelig dyrere at opføre af granit end af mursten. Vi ansøgte da myndighederne”, skriver Thomas Christensen, ”om at få lov til at bygge kirken af mursten, og dette blev bevilget på de betingelser vi så opførte et tårn på kirken”. Thomas Christensen var netop blevet kirkevæрге i forbindelse med ombygningen i en alder af 31 år. Det blev overladt til ham at føre regnskabet over den nye kirkes opførelse, samt at besørge korrespondancen med de kirkelige autoriteter.

Med den stilling var det naturligt, at Thomas Christensen fik overdraget opgaven med at bryde den gamle kirke ned "på den betingelse, at alt materialet tilhørte dem (nemlig foruden Thomas Christensen, gårdejer Søren Andersen og gårdejer Jørgen Rasmussen) for nedbrydning og rydning af pladsen inden en bestemt frist".

(Kirkebestyrelsens optegnelser).

Til opførelsen af den nye kirke låntes 18.000 kr. i Københavns sparekasse - hele udgiften ved kirkens bygning

beløb sig til lidt over 19.000 kr. Kirken forsynedes med skorsten, men der blev ikke anskaffet kakkelovn før i 1900.

"Mange af de smukt hugne kvadre fra den gamle kirke blev solgt til reparation af omegnens kirker, således bl.a. til Læsten kirke i Sønderlyng herred, der leveredes granit til banegården i Randers, og der afskibedes med kåde på Gudenaå. Senere lå i mange år en stor granitbunke på toften ved kirken, og folk hentede derfra, hvad de havde brug for. Korets blytag blev solgt til haglfabrikken i Langå".
(Søren Andersens optegnelser).

Kirken blev udvidet i vestlig og sydlig retning, og da man gravede en ny grund på kirkegården, stødte man ved skibets sydøstre hjørne på en fællesgrav, hvori der havde ligget indtil 20 lig, hovedskallerne var bevarede, men de øvrige knogler smuldrede, så snart de berørtes. De formodedes at stamme fra en tid, da pesten havde raset. Disse rester blev alle gravet ned øst for kirken ved kirkegårdsdiget. Endvidere fandt man inde i kirken et muret gravkammer af munkesten og hvidkalket indvendig. Her fandt man kun en slidt mønt, en borgerkrigsmønt fra det 13. årh. Under alteret fandt man den tympanon, der er indmuret over indgangen til den

nuværende kirke. Men ellers fandtes intet.

Rester af den tidligere kirke

De fleste af sokkelstenene med skråkant blev brugt til den nye kirke. En enkelt kan sammen med andre sten fra den tidligere kirke ses på kirkegården ved vestsiden af diget. Over indgangsdøren ses en tympanon, der ved nedrivningen blev fundet under alteret. Den bærer den for egnen typiske båndsløjfe. I tårnets nordmur er der indmuret en stor ligsten.

Flere gårde i Stevnstrup og Grensten anvendte granitkvadre fra kirken, og Læsten Kirke samt Banegården i Randers brugte også kvadre fra Grensten.

Gammelt foto af den nuværende kirke

Den nuværende kirke

Arkitekt Tage Olivarius (1847 - 1905) stod for opførelsen af kirken. Han var især kendt for byggeri af skoler,

sygehuse og kirker på Randersegnen. Hans kirker er præget af tidens historicisme, hvor man anvendte forskellige stilarters sprog, og de er typisk opført af røde mursten og har skifertag.

Murstenene til Grensten Kirke kom fra Stærkjær Teglværk, der lå mellem Ulstrup og Bjerringbro. Herfra blev murstenene udskibet i pramme, der sejlede dem ned ad Gudenåen til landingsstedet syd for Grensten. Her blev de læsset på hestevogne og kørt op til Grensten.

Runestenen

Runestenen er ældre end den første romanske kirke i Grensten. Stenen har ligget uden for den gamle kirkes indgangsdør, og den blev 1842 anbragt ved kirkegårdsdiget. Da den nuværende kirke stod færdig i 1885, blev stenen efter nogen tid rejst uden for kirken, ved tårnets sydside. Ifølge

Nationalmuseet stod den her fra 1899 til 1982.

Runestens indskrift lyder:

÷ tuki ÷ smiþr ÷ risþ ×
÷ stin ÷ þisi ÷ aiftiR ÷
÷ Rifla ÷ sun ÷ askis ÷ bianaR ÷ sunaR
÷ kuþ ÷ hiab ÷ þaRa ÷ salu ÷

Tóki Smiðr reisti stein þenna eptir Hrifla, son Ásgeirs Bjarnar sonar. Guð hjalpi þeira sálu.

Dansk oversættelse: Toke smed rejste denne sten efter Revle, søn af Esge, Bjørns søn. Gud hjælpe deres sjæl.

Runeeksperten mener, at indskriften stammer fra den sene vikingetid, mellem år 975 og 1025. Det antages, at den nævnte Toke smed også rejste en runesten ved Hørning vest for Århus. Runestenen er det ældste vidnesbyrd om kristendommen i Grensten, idet Gud nævnes i indskriften.

Døbefonten

Døbefonten er typisk romansk og lavet af en udhulet og tilhugget granitblok. Den står på en fod, der er udsmykket med et ornament udformet som et reb. Døbefonten har måske været bemalt ligesom i mange romanske kirker. Døbefonten har formentligt først fået sin nuværende placering efter reformationen (1536). Det menes, at de fleste døbefonte har været anbragt midt i kirken mellem mandsdøren og kvindedøren. I senmiddelalderen blev døbefonten ofte flyttet til tårnrummet, der fungerede som en slags dåbskapel. Døbefonten er så dyb, at et spædbarn kunne komme helt ned i den, men senere fik man dåbsfad og dåbskande.

Alteret

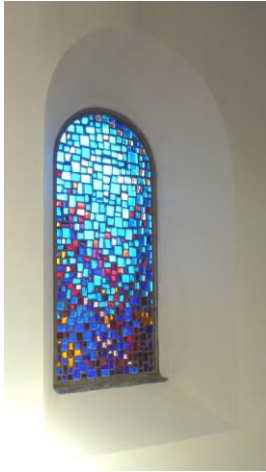
Det nuværende alter og altertavlens maleri er fra 1885. De to sidefløje på

alteret er dog først kommet til i 1960'erne. Maleriet er af Oscar Mathiesen og bærer titlen "Den korsfæstede". Oscar Mathiesen levede 1861 - 1957 og havde en omfattende produktion bag sig, bl. a. maleriet "Den grundlovgivende Rigsdag" 1915 - 23 på Christiansborg, udsmykning på Geologisk Museum i København, talrige malerier i ind- og udland samt flere altertavler.

Den syvarmede lysestage

Da kirken fejrede sit 50 års jubilæum i 1935, foranstaltede menighedsrådet en indsamling til anskaffelse af en syvarmet lysestage. I alt blev der indsamlet 311 kr. i menigheden. Lysestagen blev leveret af kunstsmed Knud Eibye i Odense og kostede 300 kr. I mange år stod lysestagen i koret på en søjle til venstre for alteret, men ved den store renovering i 2010 blev den flyttet ud i skibet og står nu til venstre for korbuen.

Mosaikvinduerne

I koret er der fire mosaikvinduer. Anne Mette Rasmussen fra Dagsvad skænkede 55.000 kr., og de rakte til to vinduer. Senere lavede kunstneren Valdemar Foersom Hegndal (1916 - 2002) fra Risskov to vinduer mere uden beregning. De smukke mosaikker i vinduerne skal symbolisere stemningen morgen, middag, eftermiddag og aften og solens vandring fra øst til vest, når den skinner gennem vinduerne.

Orglet

Kirken fik sit første orgel i 1907 fra orgelbygger A. C. Zachariasen i Århus. Det havde som i mange andre kirker 4 stemmer. Da det var udtjent, blev der i 1988 anskaffet et nyt orgel fra Bruno Christensen, Terkelsbøl. Orglet har syv stemmer.

Kirkeklokken

Kirkeklokken er fra den gamle kirke og antagelig fra senmiddelalderen. Den var anbragt i den gamle kirkes vestgavl. Da man byggede den nuværende kirke, skulle tårnet være så højt, at klokken kunne høres i Stevnstrup, men det gamle Stevnstrup lå i læ for bakken mod Grensten, så det var svært at høre klokken. I de senere år er Stevnstrup vokset meget mod syd og kommet nærmere på kirken, så nu kan klokken bedre høres. Klokken blev støbt om i 1919. Den gamle klokke var uden indskrift, men den fik i 1919 indskriften: I Middelalderen blev jeg gjort - til Klokke for Grensten Kirke gjorde De smithske Støberier mig i Aar 1919.

På siden af klokken står der dette vers:

*Verden volder Storm og Strid
Lykken der har stakket Tid
Du o Gud har almagts Kræfter
og din Fred vi higer efter.
Klokke ring i Jesu Navn
Sjæle hjem til Himlens Favn.*

Tekst og fotos: Ingemann Schnetler, Stevnstrup.

Skitse og grundrids af den tidligere Grensten Kirke: Rigsarkivet, foto: Henning Toustrup.

Gammelt foto af Grensten Kirke: Lokalhistorisk Arkiv, Langå.

Referencer:

Karl Erik Jensen (2001): Grensten Kirke. Artikel på Langå lokalarkivs hjemmeside.
<http://www.lokalarkivlangaa.dk/>

Niels Leth (2010): Grensten Kirke 125 år. Lokalhistorisk Årbog 2010, side 11-17.
Udgivet af Langå lokalhistoriske Forening.